

УДК 330.113:502.33 + 330.322

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Рассадникова С.І.

Досліджено теоретичні основи формування інвестиційної привабливості природокористування: економічний зміст, значення, функції, базові принципи, цілі формування, визначена проблема необхідності її аналізу та причини виникнення, обґрунтовано необхідність її застосування в теорії і практики природокористування, в системі механізмів сталого розвитку.

Формування інвестиційною привабливості природокористування в Україні як складного системного поняття та явища є однією із найважливіших та водночас проблемних етапів в системі механізмів збалансованого природокористування та досягнення сталого розвитку в країні. Стабільний екологозбалансований розвиток України в умовах глобалізації та загострення екологічних проблем потребує глибоких системних перетворень інвестиційної діяльності в сфері природокористування, яка є підґрунтям для життєдіяльності суспільства. Наприкінці першого десятиліття ХХІ ст. в країні продовжується збереження тенденції екстенсивного використання природних ресурсів, розвитку ресурсномістких виробництв, зростання обсяг скидів забруднюючих речовин, антропогенно-техногенного навантаження на довкілля[1,2, 3]. Практика та оцінки зарубіжних та вітчизняних вчених свідчить про деградацію природно-ресурсного потенціалу, зниження ступеню біорізноманіття, підвищення рівня екологічних ризиків та небезпеки в країні[4].

За таких обставин, формування інвестиційної привабливості природокористування, залучення на багатовекторних засадах інвестицій в сферу природокористування в умовах їх тотального дефіциту та необхідності модернізації регулювання інвестиційним процесом в означеному секторі економіки, визначає актуальність теми дослідження.

Ґрунтовний внесок в вивчення проблем екологічного інвестування внесли відомі вчені Буркинський Б.В., Веклич О.О., Данилишин Б.М., Пахомова Н., Рихтер К., Ендерс А., Харічков С.К., Хвесик М.А., Хлобистова Є.В. та інші. Дослідженню теоретичних і практичних засад оцінки інвестиційної привабливості економіки (країни, регіонів, підприємств) присвячено наукові праці Бланка І.А., Геєца В., Захаріна С.В., Савчука В.П., Прилипко С.І., Величко Є.В., Пересади А.А., Шеремета В.В., Чупіс А. та інших вчених. Однак, для здійснення

обґрунтованого вибору потенційним інвестором найбільш перспективного напрямку вкладення інвестицій і формування ефективної стратегії інвестиційної діяльності, доцільним є на сьогодні дослідження питань формування інвестиційної привабливості сфери природокористування з позиції комплексного та системного підходу практично відсутні.

Метою статті є теоретичне обґрунтування доцільності формування інвестиційної привабливості природокористування, що дозволяє здійснювати вибір потенційним інвестором найбільш перспективного напрямку вкладення інвестицій і формування ефективної стратегії інвестиційної діяльності. Досягнення поставленої мети зумовили необхідність розв'язання наступних наукових задач: визначити проблему та причини виникнення необхідності досліджувати, оцінювати та вивчати особливості формування інвестиційної привабливості природокористування; розкрити економічний зміст, значення, функції, базові принципи, цілі цілісного поняття та економічного явища «інвестиційна привабливість природокористування», визначити напрямки застосування в теорії і практики природокористування.

Сфера природокористування потребує значних вкладень інвестицій для досягнення збалансованого стану, подолання екологічної кризи та раціонального використання природно-ресурсного потенціалу України[5, 6, 7]. Для досягнення стійкого розвитку економіки України, як встановлено в результаті проведених досліджень автором цієї роботи, обсяг необхідних інвестицій в природокористування повинен складати ні менш ніж 3-3,5 % ВВП.

В ході дослідження виявлено основні тенденції і динаміка інвестування сфери природокористування в Україні та її структура (рис.1, 2).

Рис. 1 Динаміка інвестицій в основний капітал на охорону навколишнього природного середовища

Рис. 2 Діаграма структури капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища за напрямками за 2000-2008 рр.

На теперішній час розрахунки автора на основі офіційної статистичної звітності [8, с.25, 196, 523; 9, с.26, 534] свідчать, що доля інвестицій на раціональне використання природних ресурсів та охорону навколишнього природного середовища в ВВП країни складає вкрай незначну величину у розмірі 0,2-0,3% ВВП.

Позитивні тенденції інтенсивного зросту екологічних інвестицій, які перевищують індекси росту загального обсягу інвестицій в основний капітал (наприклад, 2003, 2004 роки) гальмуються в цілому незначним їх обсягом, відсутністю концентрації на пріоритетних напрямках реалізації екологічної політики, спрямованості на оновлення основного капіталу природоохоронного призначення, розпиленістю між різними по значимості цілям.

Причини появи проблеми необхідності формування інвестиційної привабливості природокористування пов'язані з наступними положеннями. По-перше, успішність рішення проблем природокористування, які виникають перед Україною, значною мірою залежить від активізації інвестиційної діяльності, установлення стратегічних пріоритетів та їх інвестиційної привабливості щодо внутрішнього і зовнішнього капіталу. По-друге, закладення передумов переходу до сталого розвитку країни і досягнення екологічно збалансованого природокористування обумовлено створенням умов активізації інвестиційних процесів на багатовекторних засадах щодо залучення і використання вітчизняних та іноземних інвестицій. По-третє, для здійснення обґрунтованого вибору потенційним інвестором найбільш перспективного напрямку вкладення інвестицій і досягнення позитивного

ефекту у виді отримання доходу, соціального та екологічного результату від інвестиційної діяльності доцільним є в сучасних умовах визначення інвестиційної привабливості об'єктів в сфері природокористування. По-четверте, теоретична і практична потреба в розробці довгострокових дій по стабілізації ситуації в природокористуванні як основи сталого розвитку вимагає вибору перспективних напрямків вкладення інвестицій. По-п'яте, посилення гостроти та складності екологічних проблем в країні обумовлюють необхідність щодо застосування інноваційних технологічних, технічних, організаційно-економічних рішень в природокористуванні на засадах залучення інвестицій, застосування високих технологій. Важливе значення в сучасних умовах приділяється впровадженню наукомістких інноваційних ідей, природозберегаючих технологій, організаційних та управлінських новацій. По-шосте, подальша трансформація економічних відносин спричиняють зміні міста, позиції і підходів до формування політики інвестування у природокористування та її цілей, тому необхідно постійне передбачення змін в мікро- і макросередовищі. По-сьоме, глобалізація інвестиційних процесів потребує цілеспрямованих інвестиційних рішень. Глобальний потік інвестицій та заощаджень, як зазначає парадокс Лукаса[10], рухається від більш бідних до багатих країн, наслідком таких процесів є вища ціна інвестиційних ресурсів для держав, в вчасності України, які не відносяться до кола високо розвинутих постіндустріальних держав світу. По-восьме, низка ефективності організаційно-економічного механізму регулювання природокористування та відновлення техніко-технологічною бази, відтворення природного капіталу.

Крім того, у сфері природокористування на відміну від інших сфер господарства гострота екологічної ситуації, кризовий стан природно-ресурсного потенціалу і екосистем служить причиною вкладення інвестиційних ресурсів незалежно від ступеня прибутковості на вкладений капітал. Результатом такого типу екологічних інвестицій є одержання суспільного блага, що не може бути привласнено окремим індивідом і буде використано всіма членами суспільства. Доцільність відтворення якості природних благ полягає в їхній високій цінності для суспільства, біосфери, підтримки життя.

В результаті узагальнення вказаних причин необхідним є в сучасних умовах визначення інвестиційної привабливості об'єктів в сфері природокористування. Інвестиційна привабливість природокористування відповідно до авторського трактування - це інтегральна синтетична характеристика, представлена сукупністю фінансово-економічних і економіко-екологічних показників, що оцінюють ступінь сприятливості умов і доцільності інвестування конкретного компонента (об'єкта) природокористування.

Метою оцінки є визначення напрямку вигідного вкладення інвестицій у сферу природокористування при припустимих рівнях ризику для найбільш всебічного рішення гострої екологічної проблеми й одержання позитивного економіко-екологічного, економічного й іншого видів ефектів.

З позиції економічної теорії інвестиційна привабливість природокористування представляє систему економічних відносин між суб'єктами (інвесторами) і об'єктами (функціональні компоненти сфери природокористування) інвестування, що формується в процесі узгодження їхніх потреб і інтересів, здійснення вкладення капіталу. Аналізоване поняття, з одного боку, є об'єктивна характеристика, оскільки дає зріз в узагальненій формі реально існуючих особливостей функціонування об'єкта природокористування, з іншого боку, суб'єктивна – оскільки проводиться через бачення об'єкта інвестування стратегічним інвестором.

Інвестиційну привабливість природокористування слід розглядати як:

- реальний процес зміни інвестиційної привабливості окремих об'єктів природокористування та природокористування в цілому, передбачає динамічний аналіз явища у просторі і часі;
- економічне поняття узагальнює теоретичне та абстрактне відображення існуючого економічного явища під впливом оточуючого середовища та дії сукупності значимих факторів;
- економічне явище, яке статичне та відокремлене, фактично відображає сучасний стан привабливості об'єктів природокористування щодо вкладення інвестицій з різних джерел інвестування та їх походження на різноманітних рівнях управління.

Забезпечення інвестиційної привабливості природокористування засновано на засадах: системного підходу та розглядається як відкрита система взаємодіючих та взаємозалежних факторів та умов, що створює єдине економічне явище, об'єднано в сукупності в інтегральну характеристику та відображається системою показників; процесного підходу, яке аналізує інвестиційну привабливість з позиції динамічного процесу та перетворення його, трансформації та розвитку; функціонального підходу, що характеризує взаємозалежний аналіз функцій, властивостей, якості інвестиційних об'єктів, товарів, послуг та інше.

Для вибору ефективного напрямку вкладення інвестицій і ухвалення інвестиційного рішення дається заглиблена оцінка інвестиційної привабливості об'єктів природокористування. На вибір форми вкладення інвестицій впливають потенційні можливості об'єкта інвестування сприймати (асимілювати, використовувати) інвестиційний капітал у визначених масштабах і формах, умови його використання з

забезпеченням довгострокового рівня прибутковості, корисності отриманого результату при припустимих рівнях ризику.

Для значно поглибленого розкриття змісту інвестиційної привабливості природокористування слід проаналізувати функції, які виконуються інвестиційною привабливістю природокористування у теорії та практики природокористування та господарювання, економіки. До них пропонується віднести наступні функції:

- оцінювання привабливості об'єкту сфери природокористування щодо вкладення інвестицій;
- діагностування стану інвестиційного процесу в різних секторах, видах діяльності, функціональних елементах сфери природокористування;
- контролювання та моніторингу об'єктів сфери природокористування щодо привабливості та результативності інвестиційного процесу;
- прогнозування потенціального та фактичного потоку інвестиційного капіталу, пріоритетних напрямків вкладення інвестицій щодо державних та приватних інвесторів, вітчизняних та зарубіжних;
- регулювання перетоку інвестиційного капіталу між секторами, видами діяльності, об'єктами та функціональними елементами (використання природних ресурсів, відтворення природно-ресурсного потенціалу та якості навколишнього природного середовища, охорона довкілля, забезпечення ресурсно-екологічної безпеки) [11] сфери природокористування;
- впровадження в систему механізмів досягнення збалансованого природокористування та сталого розвитку інвестиційних факторів та механізмів щодо використання та споживання, відтворення, охорони екологічних благ та послуг, підтримки екологічно безпечного функціонування економіки;
- управління щодо реалізації діючих та ефективних інвестиційних рішень, які приймають суб'єкти інвестиційної діяльності, власники капіталу, органи влади;
- соціалізації на засадах людини центричної концепції розвитку суспільства.

До основних положень методології (теорії) інвестиційної привабливості природокористування відносяться базові принципи. Принципи (від лат. *principium* – основа, початок) є основні, початкові положення економічної теорії, основні правила діяльності, а також трактується як розповсюджено та загально прийняте правило господарювання та властивості економічних процесів [12]. До загальних основних принципів формування інвестиційної привабливості природокористування відносяться наступні:

- погодження з основними положеннями та принципами сталого розвитку та стратегії розвитку України;
- підтримка пропорціональності між використанням, охороною, відтворенням та відновленням природних ресурсів та якості навколишнього природного середовища, досягнення екологічної безпеки та подолання екологічних ризиків та загроз;
- інформаційна забезпеченість, повнота та достовірність статистичних та інших даних;
- оцінка процесів та результатів формування інвестиційної привабливості природокористування не тільки з позиції функціонування та розвитку об'єктів та складових функціональних елементів сфери природокористування, а також для суспільства в цілому;
- стратегічне управління формуванням інвестиційної привабливості природокористування що до взаємозв'язку з обліком довгострокових цілей та завдань розвитку, наслідків для суспільства;
- об'єктивність сформованих результатів та їх використання в теорії та практики управління економікою.

Висновки. Формування інвестиційної привабливості природокористування пропонується розглядати з позиції ставлення як до складової загальної теорії інвестицій та притаманними цієї області економічних знань специфічними властивостями, що дає можливість виділяти самостійну предметну сферу досліджень що присвячена формуванню інвестиційної привабливості об'єктів сфери природокористування. Інвестиційна привабливість в сфері природокористування, яка є основою досягнення екологозбалансованого природокористування, повинна стати самостійним об'єктом дослідження з специфічними функціями, предметом, метою, завданнями, принципами побудови, функціонування системи формування та оцінювання.

Література

1. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. <http://www.menr.gov.ua>.
3. Хвесик М., Голян В., Шуба лий О. Природокористування в умовах ринкової трансформації: тенденції, закономірності та прогнози //Економіст. – 2009. - №9. – С.20-25.
4. Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.10.2007 № 880-р. - <http://www.kmu.gov.ua>.
5. Рассадникова С.И. Инвестиционные императивы в системе управления морским природопользованием в бассейне Азовского моря //

Экономические инновации. - Одесса: ИПРЭЭИ НАНУ. - 2008. – Вып.34. – С. 184-195.

6.Рассадникова С.И. Формирование инвестиционной привлекательности в сфере природопользования на региональном уровне// Экономические инновации. - Одесса: ИПРЭЭИ НАНУ. - 2007. – Вып.29. - С. 259-266.

7.Рассадникова С.И. Лизинг в экологоориентированном инвестировании // Экономические инновации. - Одесса: ИПРЭЭИ НАНУ. – 2005. – Вып.20. - С. 239-250.

8.Статистичний щорічник України за 2006 рік (За ред. Осауленка О.Г.) – Київ: Вид-во «Консалт», 2007. – 551 с.

9. Статистичний щорічник України за 2008 рік (За ред. Осауленка О.Г.) – Київ: Державне підприємство «Інформаційно-аналітичне агентство», 2009. – 567 с.

10.Lukas R. Why doesn't Capital Flow from Rich to Poor Countries? //American Economist Review. - 1990. - Vol. 80. - P.92-96.

11. Рассадникова С.І. Концептуальний підхід до систематизації об'єктів інвестиційної привабливості сфери природокористування // Актуальні проблеми економіки. Науковий економічний журнал. – 2008. - № 5(83). – С. 117 – 123.

12. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – 2-е изд. Испр. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 479 с.

Abstract

Rassadnikova S.I.

Base principles of forming of investment attractiveness of environment

Theoretical bases of forming of investment attractiveness of environment are explored: economic maintenance, value, functions, base principles, whole forming, certain problem of necessity of its analysis and reason of origin, it is grounded necessity of its application in a theory and practice of environment, in the system of mechanisms of steady development.